

6 pav. I tūkst. pradžios lipdyta keramika lygiu ir brūkšniuotu paviršiumi. R. Žukovskio nuotr.

Fig. 6. Early 1st-millennium hand built brushed and smooth pottery.

kapeika valdant Nikolajui II (1894–1917) ir Nikolajaus I (1825–1855) valdymo laikų 1854 m. denežka. Be to, į radinių sąrašą įrašyta dar 12 XVII–XX a. radinių, iš kurių galima išskirti žalvarinius: žiedą uždaru lankeliu su lizdu akutei, dešimtlapės rozetės formos apkalą, trikampio formos apkalo ar papuošalo fragmentą. Išskirtiniais radiniais laikytini 9 lipdytinės keramikos fragmentai, iš jų 2 pakraštėliai, 6 sienelės ir 1 dugnas, aptikti perkasoje 2 įžemio lygyje apie 4 m² dydžio plote (6 pav.). 2 sienelės su nežymiai brūkšniuotu, kiti fragmentai – lygiu paviršiumi. Lipdytinė keramika datuota I tūkst. pradžia. Iki šių tyrimų panašaus laiko radinių sklypo Maironio 1 aplinkoje nebuvo rasta. Registruoti 82 radiniai perduoti LNM. Po tyrimų įrengtos inžinerinės komunikacijos, paklota nauja danga ir 2018 m. rudenį viešbutis atidarytas.

Maironio St. 1

In 2018, the investigation, begun in 2015, of the plot at Maironio St. 1, Vilnius, continued with the excavation of six areas (a total of 122 m²) (Fig. 1). A 0.9–1 m thick cultural layer, in which two horizons were distinguished: a 30–40 cm thick lower one dating to the 16th–18th centuries and a 50–70 cm thick upper one from the 19th–20th centuries, were recorded in Trenches 1–4 (Figs. 2, 3). A 1.5–2 m thick cultural layer, which had been disturbed in the 20th–21st centuries and contained no finds, was recorded in Areas 5–6. No archaeological structures were recorded. A late 19th-century architectural structure, namely a pit latrine, was unearthed in Trench 4 (Fig. 4). 82 finds were registered, the majority ascribable to the 16th–17th centuries: sherds of household pottery, stove tile fragments, coins, and a bronze ring (Fig. 5). The fragments of early 1st-millennium hand built brushed and smooth pottery should be considered exceptional (Fig. 6) because finds from this period were not discovered in the vicinity of the plot during earlier investigations.

Robertas Žukovskis

Žygimantų gatvė 12

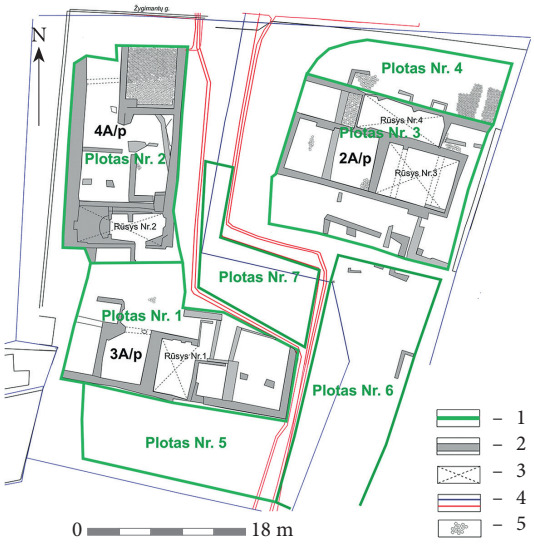
2018 m. atlikti detalieji tyrimai Vilniuje, Žygimantų g. 12. 2878 m² ploto sklypas yra prie Neries krantinės, Žygimantų gatvės P pusėje. Jis buvo užstatytas 1 aukšto mūriniais ir mediniais gyvenamaisiais XIX–XX a. I pusės pastatais. Užstatymo plotas 965 m². Pastatai buvo su rūsiais (ne po visu pastatų perimetru). 2017 m. pastatai nugriauti, rūsiai užversti.

Žygimantų g. 12 sklypas priklauso I senamiesčio kvartalui. Jo užstatymas prasidėjo dar XV a. Didelė dalis kvartalo teritorijos priklausė Radvilų jurisdikcijai. Po 1715 ir 1737 m. gaisrų buvusioje Radvilų jurisdikcijoje statyti nauji namai (*VAA*, f. 1019, a. 11, b. 7743).

Dabartinė Žygimantų gatvė suprojektuota patvirtinus 1817 m. Vilniaus vystymo planą,

kuriame buvo numatyta nutiesti prospektą palei Neries upę nuo Žaliojo tilto iki arsenalo, sukuriant reprezentacinio mūrinio užstatymo, pagrindiniais fasadais atsukto į upę, zoną. Prospekto tiesimas užtruko iki XIX a. vidurio, nes reikėjo nugriauti nemažai namų ir lūšnų, buvusių prie upės. Vadinamajame Fiurstenhofo Vilniaus miesto plane nagrinėjamoje teritorijoje matome tankią sklypų eilę. Kaip žinoma iš geologinių tyrimų, pirminis Neries pakrantės reljefas ties Žygimantų gatve per paskutinius 200 metų smarkiai pakito.

Tyrimų vieta pagal darbų eiliškumą suskirstyta į 7 plotus (1 pav.). Plotuose 1 (295 m^2), 2 (287 m^2) ir 3 (378 m^2) atkasti čia stovėjusių pastatų pamatai. Iš viso tirtas 1877 m^2 plotas. Liko neištirta sklypo Š dalis ties įvažiavimu į Žygimantų gatvę.

1 pav. 2018 m. detaliųjų tyrimų metu Žygimantų g. 12 atkastų statinių liekanų situacijos planas: 1 – detalių tyrimų plotai; 2 – atkasti buvusių statinių pamatai; 3 – išlikusių rūsių vietos; 4 – veikiantys inžineriniai tinklai; 5 – akmeninio grindinio fragmentai. R. Butrimaitės brėž.

Fig. 1. Situation plan of the structural remains unearthed during the 2018 excavation at Žygimantų St. 12: 1 – excavated areas; 2 – unearthed foundations of former structures; 3 – sites of surviving cellars; 4 – utility networks in use; 5 – fragments of stone paving.

2 pav. Tirto sklypo vaizdas iš ŠV. R. Žukovskio nuotr.

Fig. 2. The investigated plot, as seen from the NW.

3 pav. ŠV korpuso rūsys (1861–1886 m. statybos laikotarpis) iš R. R. Žukovskio nuotr.

Fig. 3. The cellar of the NW building (1861–1886 construction period), as seen from the E.

Archeologiniai tyrimai pradėti nugriautų pastatų vietose sklypo V dalyje ir ŠR dalyje (2 pav.). Mechanizuotai atkasti 3 čia stovėjusių pastatų, nugriautų 2017 m., pamatai, iškuopti statybinėmis ir buitinėmis šiukšlėmis užversti rūsiai. Mechanizuotai kasta iki 0,7–1 m gylio.

ŠV korpusas (plotas 2, pastatas 4A/p). Š–P kryptimi orientuoto korpuso P dalyje atkastas R–V kryptimi orientuotas 10,2x5,3 m dydžio rūsys 2 (3 pav.), datuojamas 1861–1886 m. V pusėje išlikusi cilindrinio skliauto dalis (R–V kryptimi 2,7 m ilgio fragmentas). Po skliautu suverstas statybinis laužas. Nuo skliauto viršutinio taško iki grindų paviršiaus – 2,14 m. Grindys dėtos iš sveikų plytų, sienos 39–55 cm storio. Po pamatais (2,6 m gylyje nuo sienų viršaus) pasiektas žvyro įžemis, pradėjo kauptis gruntinis vanduo. Įėjimas į rūsio patalpą buvo iš pastato P pusėje įrengtos laiptinės. Jos plotis Š–P kryptimi 1,1 m.

Į Š nuo rūsio 2 atkasti pastato išorinių ir vidinių (pertvarinių) sienų pamatai, datuojami XIX a. II puse. Pamatai 70–80 cm pločio, 50–80 cm aukščio, mūryti iš stambių ir vidutinio dydžio lauko riedulių. Rišta rupiu baltos spalvos kalkių skiediniu. Kai kur naudotos įvairaus dydžio plytos ir pusplytės. Prie pamatų aptikta XVII–XIX a. archeologinių radinių: buitinės keramikos, plokštinių koklių, metalinių dirbinių fragmentų.

Po R sienos pamatu 65–70 cm gylyje atkastas akmenų grindinio su lataku, orientuotu ŠV–PR kryptimi, 2,9x0,7 m dydžio fragmentas. Jis sudėtas iš vidutinio dydžio (34x24 cm) ir smulkių (15x15; 8x10 cm) lauko riedulių. Grindinys yra kiemo ar kelio fragmentas, paklotas iki pastato statybos laikotarpio, datuojamas XIX a. I puse.

P korpusas (plotas 1, pastatas 3A/p). R–V kryptimi orientuoto korpuso R dalyje atkastas Š–P kryptimi orientuotas 6,06x4,4–4,62 m dydžio rūsys 1 (4 pav.), datuojamas iki 1860 m. Cilindrinis skliautas neišlikęs. Rūsys užverstas statybinėmis griuvenomis ir žemėmis. Atkastos

4 pav. P korpuso rūsys (iki 1860 m. statybos laikotarpis) iš Š. R. Žukovskio nuotr.

Fig. 4. The cellar of the S building (pre-1860 construction period), as seen from the N.

gerai išlikusios plytų grindys. Plytos dėtos briauna, „eglute“. Sienos 41–67 cm storio. P sienoje sumūrytos dvi 85x70x34 cm ir 95x68x27 cm dydžio nišos. Š sienoje dvi nišos – 145x98x35 cm ir ?x73x33 cm dydžio. Įėjimas į rūsio patalpą – iš pastato R pusėje įrengtos laiptinės. Š–P kryptimi 1,4 m pločio laiptinė datuojama XIX a. II puse – XX a. pradžia.

Į V ir R nuo rūsio 1 atkasti 67–74 cm pločio, 60–65 cm aukščio pastato išorinių ir vidinių (pertvarinių) sienų pamatai, kurie kaip ir laiptinė datuojami XIX a. II puse – XX a. pradžia. Jie mūryti iš lauko riedulių, rištų rupiu baltos spalvos kalkių skiediniu. Kai kur naudotos plytos ir pusplytės.

Korpuso R dalyje prie pastato R sienos atkasti dviejų krosnių padų liekanos. PR kampe 45–50 cm gylyje atkastas fragmentas 2,6x1,1 m dydžio, 24 cm aukščio. Naudotos įvairios plytos, rištos moliu. ŠR kampe atkastas 3x2,45 m dydžio krosnies pado fragmentas. Naudotos įvairaus dydžio plytos, rištos moliu. Prie pamatų aptikta XVII–XIX a. archeologinių radinių: buitinės keramikos, plokštinių koklių, metalinių dirbinių fragmentų.

ŠR korpusas (plotas 3, pastatas 2A/p). R–V kryptimi orientuoto korpuso R dalyje atkastas 8,2–8,3x6,2 m dydžio rūsys 3, datuojamas iki 1860 m., o R pusėje įrengta laiptinė – 1861–1886 m. Skliautas neišlikęs, rūsys užverstas statybinėmis griuvenomis ir žemėmis. 1,9 m gylyje nuo mūrų paviršiaus atkastos betoninės grindys. Betonas 4–6 cm storio. Patalpos centre 15 cm žemiau betoninių grindų aptiktos dar vienos iš plytų ir pusplyčių klotos grindys (5 pav.). Plytos klotos ant smėlio įžemio.

Iš plytų mūrytos rūsio sienos 53–85 cm storio. R sienos apačia nuo mūro paviršiaus atkasta 1,75 m gylyje. Po pamatu – nejudinto smėlio įžemis. Ties pamato apačia rasta carinės Rusijos Aleksandro II (1855–1881 m.) moneta (kapeika). Remiantis architektūriniais tyrimais, rūsys datuojamas iki 1860 m. R pusėje įrengta laiptinė datuojama 1861–1886 m.

5 pav. ŠR korpuso rūsys (iki 1860 m. statybos laikotarpis) iš ŠR. R. Žukovskio nuotr.

Fig. 5. The cellar of the NE building (pre-1860 construction period), as seen from the NE.

6 pav. Ankstyvesnio (XVIII a.) užstatymo liekanos iš V. R. Žukovskio nuotr.

Fig. 6. The remains of an earlier (18th century) structure, as seen from the W.

Į V nuo rūsio 3 atkasti 54–85 cm pločio, 65–75 cm aukščio pastato išorinių ir vidinių (pertvarinių) sienų pamatai, datuojami iki 1861 m. Jie mūryti iš įvairaus dydžio lauko riedulių, rištų rupiu baltos spalvos kalkių skiediniu. Kai kur naudotos pusplytės ir plytų duženos. Prie pamatų aptikta XVII–XIX a. archeologinių radinių: buitinės keramikos, plokštinių koklių, metalinių dirbinių fragmentų.

Į Š nuo XIX a. rūsio 3 atkastas statybinėmis šiukšlėmis užpiltas 9,6x3,6 m dydžio betoninis XX a. II pusės – XXI a. pradžios rūsys 4. Betoninės sienos 22–35 cm storio. Betoninių grindų apačia – 2 m gylyje nuo dabartinio kiemo paviršiaus.

Ankstyvesnio užstatymo liekanos (plotai 3 ir 6). Į P nuo ŠR korpuso (pastatas 2A/p), ploto 6 Š dalyje 0,95–1,45 m gylyje nuo žemės paviršiaus atkasti ankstyvesnio pastato (pastatų?) mūrinių pamatų fragmentai (6 pav.). Mūrai išlikę fragmentiškai, smarkiai apardyti. Geriau išlikusios sienos 90 cm pločio, iki 1,45 m aukščio. Mūrų ilgis Š–P kryptimi 4,5–5,8–6,3 m; R–V kryptimi – 9,9 m. Naudoti stambūs ir vidutinio dydžio rieduliai, plytos (29x14,5x7; 30x16x6,5; ?x16,5x6; 28x?x8,5 cm) ir pusplytės, rištos moliu. Pagal prie pamatų liekanų aptiktus archeologinius radinius (buitinės keramikos, koklių fragmentus) pastatas datuojamas ne vėliau kaip XVIII a.

Grindiniai (plotai 2–4). Sklypo Š dalyje atkasti akmenų grindiniai. ŠV korpuso (plotas 2) ŠR patalpoje žemiau atkastų pamatų lygio 90 cm gylyje nuo dabartinio kiemo paviršiaus aptiktas iš stambių ir vidutinio dydžio riedulių sudėtas grindinys. Fragmentas R–V kryptimi 5,3 m dydžio; Š–P kryptimi – 2,95 m. Į Š nuo šio fragmento 1,1 m gylyje aptiktas dar vienas Š–P kryptimi 2,4 m pločio grindinio fragmentas (7 pav.). Jis sudėtas iš vidutinio dydžio ir labai smulkių akmenukų (2–3 cm skersmens),

7 pav. Plote 2 atkasti grindinių fragmentai iš ŠR. R. Žukovskio nuotr.

Fig. 7. Fragments of paving unearthed in Area 2, as seen from the NE.

suplūktas kartu su smulkiomis plytų nuolaužomis. Siekiant nustatyti, ar smulkusis grindinys yra ir po aukščiau atkastu grindiniu, atliktas pjūvis. Nustatyta, jog abu grindiniai nutiesti greta ir vienas kito nedengia. Įžemis po grindiniais fiksuotas 60–80 cm gylyje nuo jų paviršiaus. Grindiniai sudėti ant tamsiai pilkos žemės.

Sklypo ŠR kampe (plotas 4) prie pastato 2 A/p Š sienos atkastas tokio paties iš smulkių akmenukų suplūkto 4,75 m ilgio, 4,2 m pločio, grindinio fragmentas (8 pav.). Akmenys nuo 18x18; 16x12; 16x14 cm iki 3x2; 2x2 cm dydžio. Jis atkastas 1,2 m gylyje nuo dabartinio kiemo paviršiaus. Nuo grindinio paviršiaus iki smėlio įžemio buvo 50 cm storio tamsiai pilkos žemės su smulkiomis griuvenomis sluoksnis.

Prie pastato 2A/p Š priestato pamatų 80 cm gylyje atkastas 2,6x1,5 m dydžio grindinio fragmentas iš stambių ir vidutinio dydžio akmenų (28x20; 20x16; 16x8 cm) su lataku ŠV–PR kryptimi. Į R nuo jo fiksuotas 2,7x1,6 m dydžio

8 pav. XVII(?)–XVIII a. grindinio fragmentas plote 4 iš Š. R. Žukovskio nuotr.

Fig. 8. A fragment of 17th (?)–18th-century paving in Area 4, as seen from the N.

9 pav. Ploto 5 vaizdas iš V. R. Žukovskio nuotr.

Fig. 9. Area 5, as seen from the W.

grindinio iš smulkių akmenukų fragmentas.

Virš grindinių rasta nedaug XVII–XIX a. radinių. Grindinių fragmentų aptikta ir žvalgomųjų tyrimų 1992 (G. Gendrėnas) ir 2007 m. (E. Vailionis) metu. Tikėtina, jog iš smulkių akmenų suplūktas grindinys yra R–V kryptimi, link Žaliojo tilto nutiesto kelio, vieškelio liekanos. Jis datuojamas XVII(?)–XVIII a. Aukščiau esančių grindinių iš stambesnių akmenų fragmentai datuojami XVIII a. – XIX a. I puse, iki pastatų 4A/P ir 2A/p statybos laikotarpio.

ŠR korpusas, plotas 3. ŠV patalpoje žemiau atkastų pamatų lygio atkasti grindinių fragmentai. R pusėje 70 cm gylyje atkastas 3,3x1,5 m dydžio fragmentas su lataku ŠV–PR kryptimi. Rieduliai įvairaus dydžio, stambesni (32x30; 28x22 cm). Patalpos PV dalyje 50 cm gylyje atkastas 2,1–3,2x1,3 m dydžio fragmentas su lataku R–V kryptimi. Rieduliai smulkūs ir vidutinio dydžio.

Plotai 5–7. Plotas 5 (312 m^2) kastas sklypo P dalyje, plotas 6 (361 m^2) – sklypo PR dalyje, plotas 7 (118 m^2) – centrinėje dalyje. Kastas 0,8–1,1 m storio pilkos smėlėtos žemės sluoksnis su smulkiomis griuvenomis ir buitinėmis XX a. šiukšlėmis. Įžemyje fiksuotos XX a. šiukšlių duobės, požeminių komunikacijų tranšėjų juostos (9 pav.). Reti radiniai datuoti XVII–XX a. (10, 11 pav.).

Žygimantų St. 12

In 2018, 1877 m^2 were excavated at Žygimantų St. 12, Vilnius. Pieces of the foundations and the rubble-filled cellars of three buildings demolished in 2017 were unearthed

11 pav. Kepimo formelė. R. Žukovskio nuotr.

Fig. 11. A baking form

10 pav. Tiglis. R. Žukovskio nuotr.

Fig. 10. A crucible.

(Figs. 1, 2, 9). The cellar of the NW building dates to 1861–1886 (Fig. 3), the building's foundation to the second half of the 19th century; the cellar of the S building to before 1860 (Fig. 4), the stairs to the second half of the 19th – early 20th century, the building's foundation to the second half of the 19th century; the cellar of the NE building to before 1860 (Fig. 5), the stairs to 1861–1886, and the building's foundation to before 1861.

17th–19th-century finds discovered near the foundation: sherds of household pottery, pieces of panel stove tiles (*Blattkacheln*), and fragments of metal artefacts (Figs. 10, 11). Fragments of the masonry foundation of an earlier 18th-century building were unearthed to the S of the NE building (Fig. 6). The masonry walls have survived fragmentally, having been mostly destroyed.

Fragments of stone paving were unearthed in the N part of the plot (Figs. 7, 8). Sparse 17th–19th-century finds were discovered above the paving. It is likely that the paving made of small cobbles is the remains of a 17th(?)–18th-century public or private road that ran E–W towards the Green Bridge. The fragments of large cobblestone paving above it date to the 18th – first half of the 19th century, until the period when the buildings were erected.

Atas Žvirblys

Gėlių gatvė 2 / Pylimo gatvė 47

2018 m. spalio–lapkričio mėnesiais Pylimo g. 47 / Gėlių g. 2 namo aplinkoje atlikti detalieji tyrimai ir žvalgymai. Detaliųjų tyrimų metu ištirti 7 2,5x2, 2x2 ir 1,5x1,5 m dydžio šurfai, iš viso 23,75 m² dydžio plotas. Žvalgytas apie 290 m² dydžio plotas.

Tyrimų vieta yra Vilniaus senamiesčio 81 kvartale, kuris formavosi už miesto gynybinės sienos bei Rūdninkų vartų. Kvartalą riboja Gėlių, Pylimo ir Sodų gatvės. Čia ėjo svarbus kelias į Krokuvą per Rūdninkus. Pati Pylimo gatvė formavosi palei gynybinę sieną. XVII a. pastačius Šv. Stepono bažnyčią atsirado ir gatvelės, vedančios į ją. Tai dabartinės Gėlių ir Sodų gatvės (*VAA*, f. 1019, b. 4792, p. 4–14).

Sklypo teritorija tirta ne kartą. 2006–2007 m. Gėlių g. 2 / Pylimo g. 47 pastato viduje archeologinius kasinėjimus atliko I. Vosyliūtė. Ištirtas bendras 90 m² plotas, užfiksuotas 3,04–3,52 m storio kultūrinis sluoksnis (*ATL 2006 metais*, 2007, p. 388–389; *ATL 2007 metais*, 2008, p. 445–448). 2016–2017 m. Gėlių g. 2 / Pylimo g. 47 pastato viduje detaliuosius tyrimus atliko šio straipsnio autorius. Jų metu iki įžemio ištirtos dvi patalpos: patalpa 3 (26 m²) ir patalpa 4 (14,59 m²). Bendras plotas siekė 40,59 m². Ištyrus patalpą 3 nustatyta, kad šioje vietoje kultūrinis sluoksnis 3–3,2 m storio, o patalpoje 4 jis siekė 2,4–2,65 m (*ATL 2016 metais*, 2017, p. 425–430). Gana intensyviai sklypas tyrinėtas ir 2017 m. (*ATL 2017 metais*, 2018, p. 398–400, 503–507) (1 pav.).

2018 m. vykdant tyrimus susidurta su įvairiais iššūkiais. Šurfuose 1–4 pasiekus apie 2 m gylį, aptikta įvairios paskirties veikiančių inžinerinių tinklų, kurie apribojo tiriamą plotą ir saugiai tęsti darbus tapo neįmanoma. Grėsmę kėlė ir tai, kad tyrimai vyko siauroje erdvėje tarp Gėlių g. 2 / Pylimo g. 47 pastato ir Gėlių bei Pylimo gatvių, kuriose vyksta intensyvus eismas. Susidarius tokiais situacijai, MAK pritarus, tyrimai baigti leidžiant į šurfus 1,2 m skersmens šulinių žiedus ir iš jų rankiniu būdu iškasant gruntą.

Atliekant tyrimus surinkta gausi zooarcheologinė medžiaga (identifikuoti 500 vienetai), kurios analizę atliko archeologė Jūratė Paško-